

УДК 65.01

*Ганна Бойко, студентка
(магістр, Державний економіко-технологічний університет
транспорту)*

*Сергій Сологуб, к.е.н.,
(доцент кафедри «Фінанси і кредит», Державний економіко-
технологічний університет транспорту)*

ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ

Стаття присвячена дослідженню питання дії економічного механізму основної мікроекономічної структури – підприємства.

В умовах економічної та політичної дестабілізації актуалізується необхідність підвищення ефективності фінансових результатів суб'єктів господарювання в операційній, інвестиційній та фінансовій сферах. Зазначено, що продуктивне антикризове функціонування господарських підприємств може бути досягнуто лише за рахунок системного підходу в управлінні виробничими процесами, а саме шляхом поєднання фінансової, бюджетної, економічної і соціальної складових корпоративного менеджменту. В практичній діяльності ефективність такого поєднання оптимізується шляхом створення господарських об'єднань (корпорацій).

Визначено і проаналізовано вплив внутрішніх і зовнішніх факторів (мікро- і макроекономічних) на ефективність виробництва. Досліджено теоретичні основи оцінки ефективності функціонування підприємства в кризових умовах.

Акцентована увага на необхідності посилення фінансового менеджменту на підприємстві та удосконаленні внутрішньо-корпоративних відносин. Уточнено зміст категорії економічного механізму підприємства та його співвідношення з господарським механізмом у сучасних умовах; визначено форми і методи впливу на ефективність підприємства факторів макро- та мікроекономіки.

Надано пропозиції щодо забезпечення ефективного функціонування підприємств за рахунок поєднання економічних, організаційних, фінансових і соціальних методів управління на основі маркетингових досліджень.

Ключові слова: підприємство, економічний механізм, ефективність, методи управління, власність, макро- та мікроекономічні показники, реструктуризація.

© Бойко А.В., Сологуб С.М., 2015

*Анна Бойко, студентка
(магістр, Государственный экономико-технологический университет
транспорта)*

*Сергей Сологуб, к.э.н.,
(доцент кафедры «Финансы и кредит», Государственный экономико-
технологический университет транспорта)*

ЭКОНОМИЧЕСКИЙ МЕХАНИЗМ ОБЕСПЕЧЕНИ ЭФФЕКТИВНОГО ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ

Статья посвящена исследованию вопроса действия экономического механизма основной макроэкономической структуры – предприятия.

В условиях экономической и политической дестабилизации актуализируется необходимость повышения эффективности финансовых результатов субъектов хозяйствования в операционной, инвестиционной и финансовой сферах. Отмечено, что продуктивное антикризисное функционирование хозяйственных предприятий может быть достигнуто только за счет системного подхода в управлении производственными процессами, а именно путем объединения финансовой, бюджетной, экономической и социальной составляющих корпоративного менеджмента. В практической деятельности эффективность такого сочетания оптимизируется путем создания хозяйственных объединений (корпораций).

Определены и проанализированы влияние внутренних и внешних факторов (микро- и макроэкономических) на эффективность производства. Исследованы теоретические основы оценки эффективности функционирования предприятия в кризисных условиях.

Акцентируется внимание на необходимости усиления финансового менеджмента на предприятии и совершенствовании внутренних корпоративных отношений. Уточнено содержание категории экономического механизма предприятия и его соотношение с хозяйственным механизмом в современных условиях; определены формы и методы влияния на эффективность предприятия факторов макро- и микроэкономики.

Даны предложения по обеспечению эффективного функционирования предприятий за счет сочетания экономических, организационных, финансовых и социальных методов управления на основе маркетинговых исследований.

Ключевые слова: предприятие, экономический механизм, эффективность, методы управления, собственность, макро- и микроэкономические показатели, реструктуризация.

Anna Boyko, student

(masters, State Economy and Technology University of Transport)

Sergey Sologub, Ph.D.,

(Docent of Chair «Finance and Credit», State Economy and Technology University of Transport)

ECONOMIC MECHANISMS TO ENSURE EFFECTIV FUNCTIONING OF PRODUCTION

The article investigates the question of the mechanism of action of the main economic macro-economic structure – enterprises.

In the context of economic and political destabilization actualized the need to improve the financial results of entities operating, investment and financial fields. It is noted that the functioning of the economic crisis productive enterprises can be achieved only through a systematic approach to the management of production processes, namely by combining financial, budgetary, economic and social components of corporate management. In practice, the effectiveness of such a combination is optimized through the creation of economic entities (corporations).

We identified and analyzed the impact of internal and external factors (micro and macro) on the efficiency of production. The theoretical foundations of evaluating the performance of the company during the crisis.

Stressed the need to strengthen financial management in the enterprise and improving internal corporate relations. Clarification of the categories of the economic mechanism of the enterprise and its relationship with the economic mechanism in modern conditions; defined forms and methods of influence on the factors efficiency of enterprise macro and micro.

Proposals to ensure the effective functioning of enterprises through a combination of economic, institutional, financial and social management on the basis of market research.

Keywords: enterprise, economic mechanism, efficiency, management, ownership, macro- and microeconomic indicators restructuring.

Постановка проблеми. В умовах нестабільної економіки та політичного стану нашої країни виникає потреба у відповідному підвищенні ефективності діяльності підприємств усіх галузей національної економіки, що спирається на прийняття правильних управлінських рішень щодо забезпечення удосконалення операційної, інвестиційної та фінансової діяльності суб'єктів господарювання. Діяльність будь-якого підприємства спрямована на отримання максимальної економічної вигоди, що проявляється через призму комплексних економіко-фінансових показників, які в узагальненому вигляді відображають результат діяльності суб'єкта господарювання, надають можливість обґрунтувати управлінські рішення та спрогнозувати майбутній потенціал його економічного розвитку. У випадку, коли прослідковується перевищення витрат підприємства над його доходами, це означає від'ємний

фінансовий результат, тобто збитки. Відповідно, у випадку, коли отримані доходи перевищують понесені витрати – підприємство отримує прибуток.

Проведення діагностики економічного механізму забезпечення ефективного функціонування підприємства, оцінки чинників, що впливають на нього, застосування новітніх методів та підходів належить до найбільш важливих економічних проблем, так як гальмування розвитку та ефективного функціонування конкретного господарюючого суб'єкта призводить до його неплатоспроможності і справляє негативний вплив на розвиток всієї галузі, до якої він належить, а так і в цілому на національну промисловість. Саме тому проблема ефективного управління підприємством є актуальною, особливо в даній ситуації яка склалася в країні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання ефективного забезпечення функціонування господарських підприємств постійно привертає увагу великої кількості науковців, як зарубіжних так і вітчизняних, а саме: Мниха Є.В., Мазаракі А.А., Бутка А.Д., Бланка І.О., Гордополова В.Ю., Кравченко Г.О., Загороднього А.Г., Кіндрацької Г.І., Нікітіна С.Є., Хендріксена Е.С. та інших.

У наукових дослідженнях зазначених авторів розкрито сутність господарського, організаційного, економічного механізмів, їх роль у забезпеченні конкурентоспроможності продукції, обґрунтовано джерела фінансового забезпечення суб'єктів господарювання. Незважаючи на вище зазначене, залишаються невирішеними питання забезпечення ефективного функціонування підприємств за рахунок поєднання економічних, організаційних, фінансових і соціальних методів управління.

Метою статті є: розробка цілісної наукової концепції забезпечення ефективності виробництва підприємств, їх адаптації до ринкових трансформацій на основі удосконалення економічного механізму та системного впровадження методичних і практичних рекомендацій щодо забезпечення ефективного функціонування підприємств у сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вивчення та аналіз сутності економічного механізму на різних етапах і рівнях економіки держави дозволили сформулювати визначення економічного механізму підприємства як системи, що діалектично розвивається, видів і форм власності, методів господарювання, форм управління, інструментів і важелів державного регулювання та ринкової саморегуляції, які визначаються об'єктивними і суб'єктивними умовами певного історичного етапу розвитку держави, її інституціями для забезпечення ефективного функціонування підприємств. Ядром економічного механізму є діалектична єдність державного регулювання та ринкової саморегуляції. Доведено, що економічний механізм як механізм прояву і як механізм використання діалектично розвивається; для економічної науки і практики найбільш цінним є визначення саме тих елементів економічного механізму – методів, форм, інструментів, важелів державного регулювання та ринкової саморегуляції, – реалізація яких забезпечує ефективний розвиток підприємств в даних умовах.

У сучасних умовах під ефективністю слід розуміти співвідношення отриманого в грошовій формі результату з витратами на його досягнення. Для визначення ефекту необхідно застосовувати кінцевий результат – кошти, отримані за реалізовану споживачам продукцію.

Можна дійти висновку що, в умовах подальшого розвитку світової цивілізації, гуманізації громадських відносин українського суспільства ефективне функціонування підприємства доцільно розглядати як забезпечення органічного поєднання фінансової, бюджетної, економічної і соціальної ефективності, що до-

ІНШІ СФЕРИ ЕКОНОМІКИ

повнюється необхідністю функціонування підприємства у реальному секторі економіки відповідно до національних інтересів України (табл. 1). Використання даного підходу дає можливість системно оцінювати результативність діяльності підприємства.

Таблиця 1

Схема ефективного функціонування підприємства в ринковій економіці

Результати	Витрати
Фінансова ефективність	
Фінансові результати (потік коштів на підприємстві)	Фінансові витрати підприємства
Бюджетна ефективність (з точки зору держави)	
Податок на додану вартість та всі інші податкові надходження в бюджети різних рівнів Рентні платежі Надходження до позабюджетних фондів (пенсійного, зайнятості, медичного та соціального страхування) Емісійний доход від випуску цінних паперів підприємства Дивіденди по акціях та цінних паперах, що належать державі Доходи від ліцензування, конкурсів та тендерів Платежі за надра, ліцензії на право ведення геологорозвідувальних робіт Штрафи та санкції	Сума коштів, що виділяється для прямого бюджетного фінансування Кредити банків Прямі бюджетні асигнування Сума виплат особам, що залишаються без роботи в результаті діяльності підприємства Виплати по державних цінних паперах Кошти, що виділяються з бюджету для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій на підприємстві
Економічна ефективність з точки зору інтересів народного господарства, регіонів, галузей, організацій, причетних до підприємства	
Обсяг виробленої продукції, робіт, послуг. Рівень поставок на регіональний, внутрішній та зовнішній ринки. Виручка від реалізації продукції в регіоні. Непрямі фінансові результати, що отримані підприємствами та населенням регіону. Кількість робочих місць, які надає підприємство.	Витрати партнерів підприємства Витрати на компенсацію забруднення навколишнього середовища. Витрати на підтримку здоров'я населення, що погіршується внаслідок діяльності підприємства. Втрати природних ресурсів, майна від надзвичайних ситуацій.

ІНШІ СФЕРИ ЕКОНОМІКИ

Закінчення табл. 1

Соціальна ефективність	
Рівень доходів працівників, що забезпечує нормальні умови праці та відпочинку, житло, функціонування та розвиток об'єктів соціальної інфраструктури, поліпшення культурно-побутових умов робітників, рівень здоров'я робітників підприємства і населення регіону; підвищення рівня кваліфікації робітників; розвиток інтелектуального потенціалу.	Витрати на розвиток об'єктів соціальної сфери регіону. Витрати на підготовку фахівців. Витрати на природозбереження та охорону здоров'я населення.
Відповідність національним інтересам України	
Функціонування в реальному секторі економіки	

В умовах ринкових відносин важливого значення набуває антикризове управління, яке ряд спеціалістів пов'язують лише з періодами кризового стану, оздоровлення чи ліквідації підприємства. Кризовий стан підприємства (чи то в цілому, чи то по окремих товарах) є розповсюдженим явищем навіть в умовах стабільного функціонування економіки. Піднесення економіки в цілому сприяє більш швидкому усуненню негативних явищ, що викликаються внутрішніми факторами. Криза макроекономіки, навпаки, різко посилює негативні тенденції на мікрорівні, консервує їх, не дає можливості перебороти важкий фінансово-економічний стан. Антикризові методи завжди притаманні управлінню підприємством. Тому антикризове управління – це мікроекономічна категорія, яка відбиває повсякденну діяльність, спрямовану на забезпечення сталого фінансово-економічного становища підприємства на всіх етапах його життєвого циклу (функціонування), у тому числі при оздоровленні або ліквідації.

Для забезпечення ефективного функціонування підприємства необхідне поєднання організаційних, економічних і фінансових методів управління. Проблема поєднання централізації і самостійності легше вирішується при створенні корпорацій (об'єднань) із самостійних суб'єктів ринкових відносин, що є одночасно формуванням основи економіки незалежної держави. У розвинених державах корпоративну власність мають 80-90% підприємств.

Варто більш широко і повно розвивати договірні відносини усередині підприємств. Дирекція вищого рівня управління (концерн, об'єднання) має виконувати такі основні функції: розробка та реалізація місії, стратегії об'єднання; фінансове управління і планування; централізація обліку та звітності; координація дій усіх підприємств, що входять в об'єднання; зв'язок із центральними органами управління (функціональними, державними); маркетингові дослідження; прогнозування розвитку, розробка програм науково-технічного розвитку. При цьому управління фінансами на підприємстві має полягати в організації ефективного і надійного обліку грошових потоків, взаємовідносин з партнерами, які опосередковані комерційними банками, створенні ефективних організаційних структур фінансової служби, що оперативно реагують на всі відхилення руху фінансових потоків. Рішення проблеми забезпечення ефективного функціонування підприємства мож-

ливе у тому разі, коли у відносинах підприємств з державою та її органами обов'язковим стає принцип дотримання партнерських стосунків. У даний час підприємства змушені виплачувати штрафи, пені тощо, а держава може безкарно не виконувати свої зобов'язання.

Висновки та пропозиції Сучасний складний стан вітчизняної економіки, нестабільна політична ситуація вимагає реальних дій суб'єктів господарювання, оскільки ставить їх перед вибором: перечекати кризу, що може призвести до погіршення їх фінансового стану та навіть банкрутства, або ж діяти та завойовувати нові ринки збуту, що вимагає розвитку. Саме тому у науковій статті наведено теоретичне обґрунтування і нове вирішення проблеми забезпечення ефективного функціонування підприємств, що проявляється у розробці цілісної концепції удосконалення економічного механізму функціонування підприємств у сучасних кризових умовах.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Безкоровайна Л. В.* Зовнішньоекономічна діяльність – необхідна складова розвитку національної економіки // Зб. наук. праць. “Технічний прогрес та ефективність виробництва”. Вісник Національного технічного університету “Харківський політехнічний інститут”. Вип. 24. – Харків: НТУ “ХПІ”, 2001. – С. 163 – 165.
2. *Безкорована Л. В.* Система комплексного управління виробничими витратами // Зб. наук. праць “Економіка: проблеми теорії та практики”. Вип. 119. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2002. – С. 25 – 29.
3. *Безкоровайна Л. В.* Узгодження інтересів – необхідна складова ефективної діяльності підприємства // Зб. наук. праць. “Технічний прогрес і ефективність виробництва”. Вісник Національного технічного університету “Харківський політехнічний інститут”. – Харків: НТУ “ХПІ”, 2003. – №22. – С. 51 – 53.
4. *Безкоровайная Л. В.* Система управления промышленным предприятием в условиях трансформационной экономики // Вестник науки и техники. – 2003. – №2 – 3. – С. 60 – 65.
5. *Безкоровайна Л. В.* Вибір стратегії підприємства для підвищення ефективності його діяльності // Економіка розвитку. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2004. – № 4(32). – С. 86 – 89.
6. *Безкоровайна Л. В.* Теоретичні основи формування організаційно-економічного механізму ефективної діяльності товаровиробника // Зб. наук. праць. “Економіка: проблеми теорії та практики”. Вип. 201. Т. 3. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2005. – С. 624 – 631.
7. *Безкоровайна Л. В.* Витрати діяльності: питання визначення та управління // Зб. мат. IV наук.-практ. конф. молодих економістів “Сучасні проблеми розвитку виробництва”. Харків: Молодь Всесвіту, 2000. – С. 11 – 13.
8. *Безкоровайна Л. В.* Оцінка ефективності діяльності підприємства з позиції інвесторів // Мат. II Міжнар. наук.-практ. конф. “Динаміка наукових досліджень 2003”. Т. 22. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2003. – С. 4 – 5.
9. *Безкоровайна Л. В.* Напрямки підвищення ефективності виробництва і чинники, що на них впливають // Мат. V Міжнар. наук.-практ. конф. “Теорія і практика сучасної економіки”. Черкаси, 15 – 17 вересня 2004 року. – Черкаси: ЧДТУ, 2004. – С. 278 – 280.
10. *Безкоровайна Л. В.* Фінансове забезпечення ефективної діяльності національного товаровиробника // Зб. мат. II Всеукр. наук.-практ. конф. вчених, викладачів та практичних працівників. “Розвиток фінансової системи України в умовах ринкових трансформацій”. 14 – 15 жовтня 2004 р. – Вінниця: Ландл ЛТД, 2004. – С. 257 – 260.
11. *Безкоровайна Л. В., Маляревський Ю. Д.* Оцінка внеску структурних підрозділів підприємства у забезпечення його ефективної діяльності // Materials of final international scientifically-practical conference “The Science: theory and practice. Vol 4. Economic sciences. – Praha: Publishing House “Education and Science” s.r.o.; Prague, Czechia – Dnepropetrovsk, Ukraine – Belgorod, Russian, 2005. – P. 32 – 36.

REFERENCES

1. Bezkorovayna L.V. *Zovnishnoekonomichna diialnist – neobkhidna skladova rozvytku natsionalnoi ekonomiky // Zb. nauk. prats. “Tekhnichniy prohres ta efektyvnist vyrobnytstva”*. Visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu “Kharkivskiy politekhnichnyi instytut”. [Foreign economic activity – a necessary component of the national economy // Collection. Science. works. "Technological progress and efficiency." Proceedings of the National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute"]. Vol. 24. – Kharkov: NTU "KPI", 2001. – S. 163 – 165.
2. Bezkorovana L.V. *Systema kompleksnoho upravlinnia vyrobnychymy vytratamy // Zb. nauk. prats “Ekonomika: problemy teorii ta praktyky”*. [system integrated management of production costs // Collection. Science. works "economy: problems of theory and practice."] Vol. 119. – Dnepropetrovsk: wildebeest, 2002. – S. 25 – 29.
3. Bezkorovayna L.V. *Uzghodzhennia interesiv – neobkhidna skladova efektyvnoi diialnosti pidpriemstva // Zb. nauk. prats. “Tekhnichniy prohres i efektyvnist vyrobnytstva”*. Visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu “Kharkivskiy politekhnichnyi instytut”. [Alignment of interests – a necessary component of effective enterprise // Coll. Science. works. "Technological progress and efficiency." Proceedings of the National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute"]. – Kharkov: NTU "KPI", 2003. – №22. – P. 51 – 53.
4. Bezkorovaynaya L.V. *Systema upravleniya promyshlennym predpriyatiem v uslovyakh transformatsyonnoi ekonomiky // Vestnyk nauky y tekhniky* [control system promyshlennym enterprise in terms transformatsyonnoy economy // Journal of Science and Technology]. – 2003. – №2 – 3. – P. 60 – 65.
5. Bezkorovayna L. *Vybir stratehii pidpriemstva dlia pidvyshchennia efektyvnosti yoho diialnosti // Ekonomika rozvytku*. [choice of enterprise strategy to improve the efficiency of its operations // Development Economics.] – Kharkov: Type. KhNUE, 2004. – № 4 (32). – P. 86 – 89.
6. Bezkorovayna L.V. *Vybir stratehii pidpriemstva dlia pidvyshchennia efektyvnosti yoho diialnosti // Ekonomika rozvytku*. [Theoretical Foundations of organizational and economic mechanism of efficient producers // Collection. Science. works. "The economy: problems of theory and practice."] Vol. 201. T. 3. – Dnepropetrovsk: wildebeest, 2005. – S. 624 – 631.
7. Bezkorovayna L.V. *Vytraty diialnosti: pytannia vyznachennia ta upravlinnia // Zb. mat. IV nauk.-prakt. konf. molodykh ekonomistiv “Suchasni problemy rozvytku vyrobnytstva”*. [costs of: questions to identify and manage // Collection. Math. IV scientific-practic. Conf. Young Economists "Modern problems of production."]Kharkov: Young Universe, 2000. – S. 11 – 13.
8. Bezkorovayna L.V. *Otsinka efektyvnosti diialnosti pidpriemstva z pozytsii investoriv // Mat. II Mizhnar. nauk.-prakt. konf. “Dynamika naukovykh doslidzhen* [Evaluation of the effectiveness of the company from the standpoint of investors // Math. Intern II. scientific-practic. Conf. "Dynamics Research]2003". 22. T. – Dnepropetrovsk: Science and Education, 2003. – P. 4 – 5.
9. Bezkorovayna L.V. *Napriamky pidvyshchennia efektyvnosti vyrobnytstva i chynnyky, shcho na nykh vplyvaiut // Mat. V Mizhnar. nauk.-prakt. konf. “Teoriia i praktyka suchasnoi ekonomiky”*. [Directions improve production efficiency and the factors that affect them // Math. V Intern. scientific-practic. Conf. "The theory and practice of modern economy."] Cherkasy, 15 – 17 September 2004. – Cherkasy, Cherkasy State Technological University, 2004. – S. 278 – 280.
10. Bezkorovayna L.V. *Finansove zabezpechennia efektyvnoi diialnosti natsionalnoho tovarovyrobnyka // Zb. mat. II Vseukr. nauk.-prakt. konf. vchenykh, vykladachiv ta praktychnykh pratsivnykiv. “Rozvytok finansovoi systemy Ukrainy v umovakh rynkovykh transformatsii”*. [Financial Bezkorovayna ensure, national producer // Collection. Math. II All-Ukrainian. scientific-practic. Conf. researchers, teachers and practitioners. "Development of Ukraine’s financial system in terms of market transformation."] 14 – October 15, 2004 – Ball: Landl LTD, 2004. – S. 257 – 260.
11. Bezkorovayna L.V. Malyarevskyy Y.D. *Otsinka vnesku strukturnykh pidrozdiliv pidpriemstva u zabezpechennia yoho efektyvnoi diialnosti* [Evaluation of the contribution of structural divisions to ensure its effective operation // Materials of final international scientifically-practical conference "The Science: theory and practice. Vol 4. Economic sciences. – Praha: Publishing House "Education and Science" sro; Prague, Czechia]- Dnepropetrovsk, Ukraine – Belgorod, Russian, 2005. – R. 32 – 36.